

ההליך הביורוקרטי של ביקורי קרובים בשטחים

בדומה להליך של איחוד משפחות, גם את טופס הבקשה לרישיון ביקור נדרשו פלסטינים לקנות בסניף דואר, להחתימו במשרדי רשויות שונות ורק אז להגישו למינהל האזרחי. עם הגשת הבקשה, נדרש התושב המזמין להתחייב כי ידאג ליציאת בני משפחתו עם תום ביקורם, ולחתום על ערבות בסך 5,000 ש"ח, שתופדה במקרה שהללו לא ייצאו.

אם אושרה הבקשה, נשלח רישיון הביקור למעבר הגבול שבגשרי הירדן או ברפיח, והמתין שם למבקר. לרוב ניתן הרישיון לחודש אחד, שהתחיל עם כניסת המבקר. ניתן היה להאריך את תוקפו של רישיון הביקור פעמיים לכל היותר, בכל פעם לחודש נוסף. כל הארכה של הרישיון היתה כרוכה בתשלום אגרה,¹⁴³ ובהחזמה חוזרת של אותן רשויות. הרשויות היו עשויות לדחות את הבקשה להארכת הרישיון, בהתאם ל"שיקולים מימשלים וביטחוניים".¹⁴⁴

ברוב המקרים אישר המינהל האזרחי רישיונות ביקור בחודשי הקיץ בלבד (מתחילת יוני עד סוף אוגוסט), וקבע כי: "רישיונות ביקור שלא בתקופת ביקורי הקיץ ניתנים רק במקרים הומניטריים חריגים".¹⁴⁵ בקשה של **המוקד להגנת הפרט** לקבלת פירוט הקריטריונים לכניסת מבקרים שלא בתקופת הקיץ, לא זכתה למענה.¹⁴⁶

במקרים רבים נדחו בקשות של תושבים לרישיון ביקור עבור בני-זוגם ללא כל נימוק. בירורים מצד **המוקד להגנת הפרט** העלו כי קיימת מדיניות של הגבלת ביקורים של בני-זוג, שנומקה בחשש שבני הזוג שייכנסו לביקור לא יצאו מהשטחים במועד שנקבע.¹⁴⁷ סירובים שרירותיים לבקשות לרישיונות ביקור ניתנו גם לבקשות שהוגשו על רקע קירבת משפחה אחרת, כגון אחים או הורים.

המוקד להגנת הפרט פנה מספר פעמים לרשויות, בבקשה לקבל נתונים על מספר הבקשות לרישיון ביקור שהוגשו בכל שנה, ומספרן של אלה שאושרו.¹⁴⁸ כל הפניות נותרו ללא מענה.

143. גובה אגרה זו עמד על מחצית מסכום האגרה להוצאת רישיון ביקור. ר' טבלת אגרות, בע' 50.

144. כך על-פי תשובותיה של סגן נורית הוכמן ממשרד מתאם הפעולות בשטחים **לבצלם**, מנובמבר 1990.

145. במכתבו של סגן יהודה כהן, עוזר היועץ המשפטי לגדה המערבית ל**מוקד להגנת הפרט**, מ-14.4.92.

146. מכתב מ-1.9.92 מה**מוקד להגנת הפרט** ליועץ המשפטי לגדה המערבית.

147. כך למשל נמסר: "אין בכוונתה [של נפת בית-לחם] לאשר כניסת בני זוג ברישיונות ביקור אשר יש חשד סביר להניח כי לא יצאו בתום תקופת הביקור" (מכתב מסג"מ רחל דירנבוים מלשכת היועץ המשפטי לגדה המערבית לעו"ד לאה צמל, מ-1.8.94).

148. למשל מכתבי **המוקד להגנת הפרט** לסא"ל תיקי רותם מלשכת מתאם הפעולות בשטחים, מ-21.3.97; לסא"ל דניאל רייזנר, ראש ענף דין בינלאומי, מ-13.8.97.

פלסטינים ללא רשיון ביקור תקף.¹⁸⁹ על-פי נתוני הרשות הפלסטינית, הגישו 3,640 פלסטינים בקשה להיכלל במרשם האוכלוסין לרגל הבחירות, ובקשתם של 3,000 מהם אושרה עד מועד הבחירות, ה-20.1.96.¹⁹⁰

לא ידוע כמה מהפלסטינים שבקשתם לתושבות אושרה הינם בני משפחה של תושבי השטחים, ובאיזו דרגה של קירבת משפחה.

ג. רשיונות ביקור – הגבלות מרחיקות לכת

ישראל הותירה בעינן את ההגבלות על ביקורי קרובים בשטחים גם לאחר יישום הסכם הביניים, למרות שהגבלות אלה אינן מוזכרות בהסכם: ישראל ממשיכה במקרים רבים להגביל את רשיונות הביקור לחודש אחד בלבד, מסרבת לאשר ביקורים שלא בתקופת הקיץ ודורשת שהייה של מספר חודשים מחוץ לשטחים בין ביקור לביקור.¹⁹¹ לטענת הרשות הפלסטינית, ההגבלה האחרונה מנוגדת במפורש לדברים שסוכמו במסגרת המשא ומתן בין הצדדים.¹⁹² לעומת זאת, בוטל האיסור שהוטל טרם הסכם הביניים על ביקורים של בני משפחה עבורם הוגשה בקשה לאיחוד משפחות.

לטענת הרשות הפלסטינית, אחרי העברת הסמכויות הציבה ישראל תנאים חדשים בנוגע להליך הביקורים. כך, למשל, קבעה ישראל ב-1996 כי הרשות הפלסטינית תעביר למת"קים הישראליים 100 בקשות בלבד מדי שבוע מכל נפה.¹⁹³ הגבלה זו גרמה לעיכוב של חודשים במענה לבקשות לרשיונות ביקור.

כמו כן, מאז העברת הסמכויות דורשת ישראל כי כל בן משפחה המעוניין לבקר בשטחים יוכיח שיש לו תושבות קבועה במדינה בה הוא חי, התקפה לפחות לשמונה חודשים החל ממועד הביקור. בקשה לרשיון ביקור שמגיעה לרשויות הישראליות ללא הוכחה כזו, מוחזרת למת"ק הפלסטיני. על-פי אנשי הרשות הפלסטינית, בקשות לרשיונות ביקור עבור בני משפחה המתגוררים בלוב, לבנון, סוריה, אלג'יר ועיראק,

---

189. ב-22.10.95 גרס ראש הממשלה ושר הביטחון דאז, יצחק רבין, כי מספרם עומד על 12,275 (בתשובה לשאלתא בעל-פה של ח"כ מיכאל איתן); האלוף אורן שחור, מתאם הפעולות בשטחים דאז, העריך כי מספרם נע בין 8,000 ל-10,000 (**הארץ**, 26.10.95).

190. נמסר על-ידי אחמד פארס, מנכ"ל משרד הפנים הפלסטיני ואיש ועדת התיאום, בפגישתו עם הקואליציה לאיחוד משפחות ב-31.1.96. פארס הוסיף כי 350 מהבקשות מצויות עדיין בבדיקה על-ידי ישראל ו-289 סורבו. כ-700 בקשות נוספות הוגשו על-ידי פלסטינים באיחור, לאחר הבחירות לרשות הפלסטינית, ולא נענו על-ידי ישראל עד היום. ועדה משותפת מיוחדת של שני הצדדים שהוקמה על מנת לדון בבקשות אלה, התכנסה עד כה שלוש פעמים, אך עדיין לא הכריעה בגורל הבקשות.

191. כך, למשל, על-פי דברי חיליל פרגי מהמת"ק הפלסטיני בעזה, **לבצלם** במאי 1997.

192. נמסר **לבצלם** מפי חסן אבו חשיש, איש ועדת התיאום, ב-29.8.96.

193. נמסר על-ידי ח'אלד סלים, ראש הצד הפלסטיני של ועדת התיאום, לקואליציה לאיחוד משפחות ב-3.6.96.

נידחות מייד על-ידי ישראל, בטענה שמדינות אלה מקשות על זרים היוצאים את גבולותיהן לשוב.¹⁹⁴

ב-1996 מסרו אנשי הרשות הפלסטינית לארגוני זכויות אדם כי ישראל מסרבת לכל בקשה לרשיון ביקור שאינה מוגשת עבור קרובי משפחה מדרגה ראשונה, למעט בקשות הומניטריות או דחופות במיוחד. הסירוב, לדבריהם, מנומק לרוב בעילה ביטחונית.¹⁹⁵

מעבר להגבלות אלה, דוחה ישראל באופן שיטתי את כל הבקשות של הצד הפלסטיני להארכה נוספת של רשיונות ביקור מעבר לשבעת החודשים שבסמכות הרשות לאשר, ואותם מבקרים נדרשים לעזוב.

פניות **המוקד להגנת הפרט ובצלם** לרשויות הישראליות לקבלת נתונים על מספר הבקשות לרשיונות ביקור שהוגשו מאז העברת הסמכויות ומספרן של אלה שאושרו, לא נענו.¹⁹⁶ ממשד הפנים הפלסטיני בעזה נמסר **בצלם** כי מתוך 22,464 בקשות לרשיונות ביקור שהוגשו במשד במהלך שנת 1996, אושרו 16,456 (73%).¹⁹⁷

ב-1997 הגבילה ישראל את ביקורי הקיץ בשטחים באופן דרסטי. מהמת"ק הפלסטיני ברמאללה נמסר ביולי 1997 כי מתוך 250 בקשות לביקורים שהוגשו שם מדי יום, אושרו 10-15 בלבד, וכי בין הבקשות שנידחו היו גם כאלה שנגעו למקרי חירום הומניטריים. הבקשות נידחו באחד מהנימוקים הבאים: א) נימוק ביטחוני; ב) מבקר אחר, שהזמין בעבר על-ידי מגיש הבקשה, הוסיף לשהות בשטחים גם לאחר שפג תוקף רשיונו; ג) בן המשפחה המוזמן שהה בעבר בשטחים ללא רשיון ביקור תקף. רובם המכריע של הערעורים שהגישה הרשות הפלסטינית לישראל על דחיית בקשות לביקורי משפחות, נידחו על-ידי ישראל.¹⁹⁸

בקיץ 1998 נמשכו ההגבלות על רשיונות הביקור. מהמת"ק הפלסטיני בטולכרם נמסר **בצלם** כי רוב הבקשות לרשיון ביקור שנידחות הן בקשות עבור בני זוג. על-פי נתוני המת"ק, מאז העברת הסמכויות בנובמבר 1995 ועד לאמצע יולי 1998, אושרו 43% מהבקשות לרשיון ביקור שהוגשו בנפת טולכרם.

לטענת אנשי הרשות, דורשת ישראל מתושבי השטחים להוכיח שמבקרים שהזמינו עזבו את השטחים.¹⁹⁹ זאת למרות שהרישום הנוגע לכך מצוי בידי ישראל, השולטת על מעברי הגבול. תושב שלא יכול להוכיח כי בני המשפחה שהזמין יצאו עם תום הביקור, בקשותיו העתידיות לביקורי משפחה תידחנה על הסף.

---

194. כך נמסר **בצלם** מפי מקורות במשד הפנים הפלסטיני במאי 1997.

195. נמסר, בין היתר, על-ידי חיאלד סלים, ראש הצד הפלסטיני של ועדת התיאום, בפגישה של נציגי הקואליציה לאיחוד משפחות עימו ב-3.6.96.

196. למשל פניית **המוקד להגנת הפרט** לסא"ל הנרי לוי, ראש ענף מינהל ושירותים בתיאום הפעולות בשטחים מ-12.9.96; פניית **בצלם** לסא"ל תיקי רותם, עוזרת מתאם הפעולות בשטחים מ-4.3.97.

197. הנתונים נמסרו **בצלם** ממקורות במשד הפנים הפלסטיני במרס 1997.

198. נמסר **בצלם** ב-3.7.97 מפי ג'אבר עספור, ראש המת"ק הפלסטיני ברמאללה.

199. שם.

מוסטפא שחאדה נאטור, ממחנה פליטים גינין, נישא ב-1994 למונה מוסא סלמאן, בת דודתו, תושבת ירדן. בנובמבר 1994 נכנסה סלמאן לשטחים באמצעות רשיון ביקור, ושהתה עם בן-זוגה. אחרי שלושה חודשים פג תוקף הרשיון והיא נאלצה לצאת לירדן, כשהיא הרה. אחרי שלושה חודשי ניתוק נכנסה סלמאן בשנית לביקור בשטחים, במאי 1995. באוגוסט 1995 פג תוקפו של רשיון הביקור שלה והיא נדרשה לחזור לירדן. מאחר והיתה לקראת סוף הריונה, נשארה מונה סלמאן עם בן-זוגה בביתה, ובספטמבר 1995 ילדה בת. רק כשהתינוקת היתה בת למעלה משנה, בנובמבר 1996, יצאה סלמאן בת ה-19 לירדן עם בתה התינוקת.

בינואר 1997 הגיש מוסטפא נאטור בקשה לרשיון ביקור עבור אשתו ובתו. הבקשה אושרה, ובסוף החודש הגיעו מונה סלמאן והתינוקת לגשר אלנבי. החיילים במקום סירבו להתיר להן להיכנס לשטחים בטענה שסלמאן "מסורבת כניסה".

הסיפור חזר על עצמו פעמיים נוספות. ביוני 1997 ובאוקטובר 1997 הגיעה סלמאן עם בתה לגשר אלנבי, אחרי שמוסטפא נאטור קיבל רשיון ביקור עבורה. בשתי הפעמים סירבו החיילים להכניסן, והן חזרו לירדן. ביוני 1997 עברה סלמאן את תלאות הנסיעה לגשר כשהיא בהריון מתקדם, מתוך תקווה להיות בביתה עם בן-זוגה לקראת הלידה. תקוותה נכזבה, וב-17.6.98 היא ילדה את בתה השנייה כשהיא לבדה בירדן.

בתשובה לפניית **המוקד להגנת הפרט**, מסרו הרשויות כי כניסתה של מונה סלמאן לשטחים לא הותרה מאחר ובביקורה הקודם היא נשארה בשטחים תקופה ארוכה לאחר שפקע תוקף רישיונה.²⁰⁰

בשל האיסור שהוטל על כניסתה לשטחים, שוהה מונה סלמאן בת ה-21 למעלה משנתיים לבדה בירדן, מנותקת מבן-זוגה, עם ילדה בת שלוש ותינוקת בת שנה, כשאין בידה לדעת מתי תוכל לחזור לביתם המשותף.

מוסטפא נאטור מסר בעדותו **לבעלם**:

"מאז שאשתי עזבה בנובמבר 1996 נסעתי לירדן 12 פעמים במטרה לראות אותה ואת שתי בנותיי. אני עובד בשיפוצים וצביעת בתים. אין לי מקום עבודה קבוע. לפעמים יש עבודה, לפעמים אין. את כל מה שאני יכול לחסוך מעבודתי אני שולח לאשתי ולשתי הבנות בכדי שיוכלו להתקיים. בנוסף על זה אני נושא בהוצאות הנסיעה. אני חי עם אשתי דרך הטלפון. אני מטלפן, היא מטלפנת, וגם אלה הוצאות. הריחוק מאשתי ובנותיי לא נותן לי לחוות את החיים שלי כבעל וכאב כי נמנעת ממני השמחה לשוב הביתה אחרי יום עבודה ולהביא לאשתי

200. מכתב מסא"ל אליס שזר, ראש ענף ארגונים בינלאומיים במינהל האזרחי בגדה המערבית, למוקד להגנת הפרט מ-25.11.97.

מתנה קטנה, להפתיע אותה עם משהו שהיא אוהבת. אני חולם להיכנס הביתה
ושבנותיי ירצו אלי ויפלו לזרועותיי, ושאני אוציא מכיסי ממתק ואתן להן. אני
עובר בשוק ורואה את האנשים שחיים נורמלים, עושים קניות בשוק וחוזרים
הביתה עמוסי שקיות ואני לבד וחוויה זו אסורה ליי.²⁰¹

נוכח הקושי לקבל רשיון ביקור מישראל דרך הרשות הפלסטינית, ניסו בני משפחה
רבים המתגוררים בירדן לקבל אשרת כניסה לישראל באמצעות שגרירות ישראל בעמאן.
כתוצאה מכך נוצר עומס רב על השגרירות, שלא היתה ערוכה לטפל בפניות הרבות. בימי
הקיץ המתונו מדי יום מאות פלסטינים לתורם להיכנס לשגרירות ולבקש אשרה, כשרק
עשרות מהם הצליחו להיכנס.²⁰²

סלאמה מוחמד עבד אל-כרים סוייטי, בן 46 מירדן, ביקש לבקר את אחיו
המתגורר בכפר דורא שבנפת חברון. האח הגיש ב-1997 למעלה מעשר בקשות
לרשיון ביקור באמצעות המת"ק הפלסטיני, אך כולן נידחו. סוייטי ניגש חמש
פעמים לשגרירות ישראל בעמאן על מנת לקבל אשרת כניסה לישראל, והמתין
כל פעם מ-23:00 בלילה עד 14:00 למחרת. באף אחת מהפעמים לא הצליח
להיכנס לשגרירות, בשל ריבוי הפונים.²⁰³

הקיפאון הממושך בהליך איחוד המשפחות מאז העברת הסמכויות בגדה המערבית,
והמיכסה המצומצמת לאישור בקשות לאיחוד משפחות ברצועת עזה, הביאו לכך
שסיכויי המשפחות השסועות לקבל היתר לחיות יחד בשטחים – כמעט אפסיים.
מסיבה זו, ומאחר וגם הסיכויים לקבל רשיון ביקור בשטחים אינם גבוהים, בני
משפחה רבים שכבר נכנסו לביקור בשטחים, נשארו בהם עם משפחתם גם לאחר שפג
תוקפו של רשיון הביקור. לטענת ישראל, באפריל 1997 עמד מספרם על 31,000.²⁰⁴

201. עדותו של מוסטפא נאטור נגבתה על-ידי תחקירן **בצלם**, נגיב אבו רקייה, ב-10.7.98.
202. כך על-פי תאורו של איאד מנאסרה, העובד במסגרת פרויקט **בצלם** בכפר בני נעים. איש
הקונסוליה הישראלית בעמאן מסר בקיץ 1997 כי השגרירות יכולה לטפל לכל היותר ב-350
פניות לקבלת אשרה ביום (**ידיעות אחרונות**, מוסף לשבת, 20.6.97).
203. העדות נגבתה על-ידי איאד מנאסרה עבור **בצלם** בעמאן ב-2.7.97.
204. ב-14.4.97 פירסמה לשכת העיתונות הממשלתית מסמך בשם "צעדים חד-צדדיים
שננקטים על-ידי הרשות הפלסטינית תוך הפרה של הסכמי אוסלו", בו נאמר כי "הרשות
הפלסטינית התירה באופן חד-צדדי ל-31,000 אנשים להישאר בשטחים מעבר לשהייה
המתרת להם, ונמנעה מנקיטת צעדים לרשם".

לטענת נציגים של הרשות הפלסטינית, המספרים שמציגה ישראל אינם מדויקים, ומעמדם של רבים מהמוגדרים על-ידי ישראל כ"מבקרים בלתי חוקיים", שונה בינתיים.²⁰⁵ כך, למשל, נמסר לבצלם מפי ג'אבר עספור, ראש המת"ק הפלסטיני ברמאללה, כי מתוך רשימה של 4,800 "מבקרים בלתי חוקיים" שמסרה להם ישראל, רק 1,000 עונים להגדרה זו וכולם בני/בנות זוג של תושבים. נציגי הרשות מוסיפים שגם ישראל מאשרת שיש טעויות ברשימות.²⁰⁶

ישראל טוענת כי ההגבלות שהיא מטילה על אישורי ביקורים ועל הארכת רשיונות ביקור נועדו להפעיל לחץ על הרשות הפלסטינית, על מנת שזו תדאג לכך שהמבקרים ששוחים בשטחים שבשליטתה ללא רשיון ביקור תקף ייצאו מתחומיה, כפי שהיא מחוייבת מתוקף הסכמי אוסלו.²⁰⁷ זאת בטרם נמצאה דרך אחרת לפיתרון בעייתן של המשפחות הפרודות, פיתרון שגם הוא מתחייב מההסכמים.

הרשות הפלסטינית מתנגדת באופן עקרוני לפעול להוצאת מבקרים אלה מהשטחים. חסן אבו חשיש מוועדת התיאום מסר **לבצלם**: "למרות שיש הסכם שאנו מנסים לקיים אותו, קשרנו נושא זה בנושא של איחוד משפחות, כך שאדם שפג תוקף רשיונו עשוי בהמשך לקבל אישור לאיחוד משפחות".²⁰⁸

בנוסף ללחץ שמפעילה ישראל על הרשות, פועלות רשויות ישראל לגירוש המבקרים ה"לא חוקיים" כל אימת שאלה נקרים בדרכן, למשל בעת בדיקת תעודות במחסומים. מסיבה זו, בני המשפחה ששוחים בשטחים ללא רשיון ביקור תקף חיים בפחד מתמיד ורבים מהם נמנעים מלצאת את מקום מגוריהם. פלסטינים שגורשו מהשטחים בניסיונות כאלה, אינם מורשים לשוב אליהם לביקור נוסף.

מספרם של בני המשפחה שגורשו מהשטחים על-ידי ישראל מאז העברת הסמכויות אינו ידוע. סא"ל הנרי לוי, ראש הצוות הישראלי בתת-הוועדה המשותפת למרשם, טען כי "אינו מאמין" שמתקיים גירוש של מבקרים שפג רשיונם.²⁰⁹

---

205. באמצעות קבלת תושבות, רישום בתעודת זהות של הורה, קבלת רשיון לימודים, עזיבת השטחים וכד'. נמסר בין היתר על-ידי חיאלד סלים, ראש הצד הפלסטיני של ועדת התיאום, בפגישתו עם נציגי הקואליציה לאיחוד משפחות ב-3.6.96.

206. נמסר **לבצלם** מפי ג'אבר עספור ב-3.7.97.

207. כך למשל נמסר לג'אבר עספור, ראש המת"ק הפלסטיני ברמאללה, מאנשי המת"ק הישראלי (נמסר **לבצלם** ב-3.7.97). גם קודם לחתימת הסכם קהיר מסר היועץ המשפטי למשרד החוץ דאז, יואל זינגר, כי ישראל תקיים מעקב אחר כמות המבקרים הפלסטינים בתחומי האוטונומיה, ואם מספר הנשארים שיחרגו מתנאי האשרה יהיה גדול, מעברי הגבול ייסגרו (הארץ, 14.2.94).

208. הדברים נמסרו מפי אבו-חשיש לתחקירן **בצלם**, פואד אבו חאמד, ב-29.8.96.

209. נמסר על-ידי סא"ל הנרי לוי בשיחה טלפונית עם המוקד להגנת הפרט באוגוסט 1996.

אזמקנא מחמוד מוחמד אטראירה, בת 41, תושבת הכפר בני נעים, מסרה בעדותה **בצלם**:²¹⁰

התחנתתי עם מחמוד ב-1977 בירדן. שנינו נולדנו כאן, אבל מחמוד עזב עם משפחתו ב-1967. נולדו לנו שמונה ילדים. [...] כבר ב-1987 ביקשתי עבורו איחוד משפחות. הבקשה נדחתה, אך זאת נודע לנו רק ב-1994. עד אז הייתי שואלת כל פעם ואמרו לי שאין תשובה.

[...] באוגוסט 1994 נכנס מחמוד עם רשיון ביקור. אנשי **בצלם** אמרו לנו לפנות למינהל האזרחי, שם אמרו לנו להגיש בקשה חדשה, אבל התנאי היה שהוא ייצא קודם.

רשיון הביקור פקע בסוף ספטמבר ולא הסכימו לחדש אותו. הוא נשאר כאן בלי רשיון. הוא ניסה להאריך את הרשיון אבל אמרו לו שהוא צריך לצאת. בתי תהאני, אז בת 14, היתה רשומה איתו ברשיון הביקור ואמרו שהיא גם צריכה לצאת. **בצלם** התערב, ו"קפטן ליאור" הסכים להוציא אותה מהרשיון של אביה. "קפטן ליאור" הבטיח לו שאם ייצא יקבל איחוד משפחות. מחמוד לא רצה לעזוב את הילדים שלו, ולא היה לו מה לעשות בירדן, אז הוא נשאר, בסך הכול כשנתיים.

בנובמבר 1996 תפס אותו הצבא, עצרו אותו לארבעה ימים. שאלנו איפה הוא ולא ענו. אחרי זה לקחו אותו לגשר וגירשו אותו.

מחמוד חזר כתייר בנובמבר 1996, נשאר 15 יום ושוב יצא. אחרי חודש הוא בא שוב כתייר. הוא קיבל אשרה לשלושה חודשים. ניסינו לחדש את האשרה אבל סירבו. מאז הוא כאן, בלי רשיון.

המצב הזה מקשה מאוד על החיים. קשה לו לעבוד בעבודתו כסוחר, משום שכל פעם תופסים אותו במחסום, עושים לו בעיות ואומרים לו לצאת. מעכבים אותו שעתיים, שלוש, לוקחים לו את הדרכון, ואחרי זה מחזירים ואומרים לו לצאת לירדן. לא נשאר לנו כלום בירדן. כאן יש לנו בית, אדמה, מולדת, מקום לילדים. כל הילדים כעת רשומים בתעודת הזהות שלי.

הגשנו בקשה לאיחוד משפחות לפני שנה, דרך הרשות הפלסטינית. כל פעם שאנחנו הולכים למשרד הפנים הפלסטיני לברר בקשר לבקשת איחוד המשפחות אומרים לנו שכל הנושא מוקפא בידי ישראל.

מחמוד יצא לירדן לפני שבועיים, משום שממש לא היה יכול לעבוד עם כל העיכובים במחסומים. כעת שוב יש לנו בעיה להשיג לו רשיון ביקור.

210. העדות נגבתה בידי תחקירן **בצלם** יובל גינבר בבית העדה ב-13.11.97.